

Liturgi och television

En levande och ansvarskännande Kyrka bör vara den första att i sin tjänst taga de nya uppfinningar, som tekniken skänker och som kunna vara till gagn för evangelii förkunnelse. Den konservatism, som utmärker Kyrkan och som hon med rätta är stolt över, får ingalunda hindra henne att här vara hur modern som helst.

Den senmedeltida Kyrkan var icke sen att taga till vara boktryckarkonsten och göra den till ett kraftigt vapen för sig. Inkunablernas stora flertal utgöres av liturgiska tryck, uppbyggelselitteratur och teologiska skrifter. Vad som icke på den tiden fick tjäna Kyrkan var obetydligt.

I senare tid ha två uppfinningar av betydelse för förkunnelsen allmänt kommit i bruk: filmen och radion. Den senare har i hög grad blivit till gagn för Kyrkans förkunnelse på samma gång som den i synnerhet bland protestanter med deras ensidiga åhörareinställning blivit till förfång för gemenskapslivet i församlingarna. Filmen ställde sig många religiösa riktningar avvisande emot. Den lade världens barn omedelbart beslag på och därmed fick den en viss bannlysningens stämpel på sig. Att filmen icke i tillräckligt hög grad blivit beaktad och utnyttjad för kyrkliga ändamål torde vara erkänt och det bör nog tagas som ett exempel på en viss förestelning och livlöshet i kyrkosamfunden.

Den uppfinning, som i framtiden kommer att bli av ännu större betydelse än dessa, som kommer att i sig förena de nyssnämndas företräden är televisionen, i Sverige f. n. endast på experimentstadiet, i England och framför allt i USA redan en faktor att räkna med. Inom en snar framtid måste man emellertid räkna med den första svenska gudstjänsten utsänd per television och det är på tiden att vi tänker över de möjligheter som givas och krav som ställas på oss genom televisionen.

Först måste man påpeka, att vissa gudstjänsttyper, som i vissa samfund äro dominerande, och som i radio gå mycket bra, i television knappast vinna någon framgång. Jag tänker på de rena predikogudstjänsterna med psalmsång och kanske körsång, aftonsången eller studiegudstjänsten eller vissa protestantiska samfunds fattigare former. I radio kunde dessa gudstjänster stundom vara till sin fördel, ja bättre än i gudstjänstlokalen, man slapp se dess torftighet och man slapp se predikanten, åtminstone stundom en vinning.

I televisionen komma andra gudstjänstformer bättre till sin rätt. I radio blir en svensk högmässa icke rätt uppfattad. Åtskilliga värden gå förlorade. Än mer gäller detta en romersk eller grekisk mässa. Visserligen kommer sången till sin rätt, men den dominerar på ett otillbörligt vis

över handlingen. I Grekland utsändes söndagligen högmässan från Athens domkyrka på radio. Ritualet, som är så betydelsefullt att se, processionerna, rökelsen, kommunionen etc. förlorar åhöraren. Det samma gäller om en romersk mässa, nämligen om det är fråga om en högtidlig mässa eller biskopsmässa. Eljest har den romerska mässans ensidiga utveckling berövat den karaktären av handling och momenten, som skulle vara betydelsefulla i television, ha i den lästa mässan nästan helt gått förlorade. En praktfull orientalisk mässa eller vesper, en romersk pontifikalmässa eller högtidlig kortjänst ha stora möjligheter att i television bättre låta gudstjänstens egenart framträda.

Vad händer för den svenska gudstjänstens vidkommande? Televisionen kommer för den svenska mässan att betyda ökade möjligheter att vinna förståelse. Handlingen kan framställas på ett nytt vis. Predikan eller körsången och psalmsången, som så lätt kan bli förväxlade med konsertprogram, måste nu dela uppmärksamheten med handlingen vid altaret. Härvidlag får den utgestaltning av mässan, som är rikast, största möjlighet att återskänka balansen åt mässans olika moment. En skön intågsprocession, kanske med flera präster, ljus- och korsbärare gör givetvis ett långt starkare intryck än om en ensam präst i svart kappa kommer till altaret, där han ser ut att inte alls känna sig hemma. Skrudarna komma utan tvivel att giva ökade intrycksmöjligheter åt televisionshögmässan. Inom en snar framtid kan man mera allmänt även använda färgtelevision. Under sådana förhållanden bli de liturgiska färgerna än mer betydelsefulla. Protestanter i Amerika ha funnit sig handicapade i detta stycke och börja nu se sig om efter möjligheter att göra sig gällande även med liturgiska färger i televisionens tidevarv. Den svenska Kyrkan har här en stor fördel att kunna räkna med en levande tradition med skrudar och färger. Det skulle kanske inte skada att genomföra detta mera in i detalj. Högtidligare utformning av textläsningarna skulle kanske inte skada. Därigenom kunde man visa Guds Ord även i yttre måtto vördnad och för församlingen framhäva ordets helgd. Kanske en evangeliiprocession inte skulle skada?

En fråga som i radions tidevarv i Sverige knappast varit diskuterad är utsändandet av den fullständiga mässan i radio.¹ Det torde ha ansetts som självklart att något sådant inte kunde komma ifråga. I såväl grekisk som romersk radio är det självklart att hela mässan sändes ut, och i England har frågan på sistone blivit aktuell och man har försökt därmed. Nattvarden är emellertid en så betydelsefull del av högmässan, det är ju till den förmässan och även predikan är en beredelse, att det synes vara nödvändigt att tänka igenom problemet. I televisionens tidevarv synes det

¹ Sedan ovanstående skrivits har julen 1952 en svensk midnattsmässa (med kommunion) radierats.

bli nödvändigt att låta mässans fullhet komma till uttryck. Vilka andaktsvärden som gå förlorade om televisionsförsamlingen inte får vara med om nattvardshåvornas upphøjelse kanske åtföljd av den spröda klangen av en liten sakramentsklocka — en i Upsala möte som bekant tillåten ordning — eller om andra för en sann evangelisk gudstjänst utmärkande och uppbyggliga moment, kan envar lätt föreställa sig. Oppositionen mot dessa tankar blir givetvis stor. Den i religiösa frågor alltid tröga och konservativa menigheten och även ett stort antal präster komma givetvis att anse det enda rätta vara att förbli vid det som varit. Man kan inte utsända en fullständig högmässa med Nattvard i radio eller television för så har det inte varit sedan Radiotjänst började. Andra komma givetvis att anse det vara profanerande att utsända det allraheligaste. Dessutom säger man att det skulle bli för långt. Det senare går emellertid med klokhet i psalmval m. m. att lätt arrangera. Ofta kan kommunionen om flera präster utdela sakramentet ganska snart avslutas. Man kan ock tänka sig att i nödfall gudstjänstens utsändande avslutas med prästernas kommunion och det första duklaget.

Radions gudstjänster ha varit till stor hjälp för evangelii förkunnelse. Ofta ha de emellertid varit till förfång för församlinglivet, det har varit så mycket bekvämare att sitta hemma än gå till Kyrkan i synnerhet om vädret är skvättigt. Kanske har radion också bidragit till avtrubbandet av känslan för gudstjänstlivets helgd. Icke sällan har väl gudstjänsten blivit taffelmusik till en sen söndagsfrukost eller har man med ett halvt öra lyssnat till morgonbönen medan rakvattnet kokat upp. Kommer televisionen att ha samma för och nackdelar som radion i detta stycke? Jag tror att den kommer att medföra flera fördelar. Först kräver den större koncentration. För det andra kan den genom att framställa handlingsmomentets betydelse hjälpa till en ökad förståelse för gudstjänstens innebörd och sålunda föra människorna åter till församlingens gemenskap. Härvidlag blir det av betydelse att låta handlingen framträda kanske mer än vad fallet är i nutidens svenska gudstjänst. Jag har redan antytt några saker, som inte äro så vanliga nu. Det rikare ritualet med flera präster, diakon och subdiakon och varför inte korgossar med — barnen skola väl också få göra sin insats i gudstjänsten, de äro kristna likaväl som de äldre — kunde i televisionens tidevarv bli uppskattat. Nattvarden borde än klarare låta ett moment, som nu är undanskymt, komma till synes. Det är offertoriet. Detta är en hela församlingens handling. Där skulle bröd och vin frambäras till altaret. Vi skulle kunna ha någon offergång där församlingen på ett bord vid altaret lade sin kollekt eller sina gåvor in natura. På så vis kommer gudstjänstens natur klarare till uttryck, på så vis kommer för televisionsförsamlingen en predikan i handling att givas, som tvingar till eftertanke: är min plats åskådarens? Skall jag sitta i min fätölj och avnjuta gudstjänstens skönhet? Är inte min plats i Kyrkan,

där jag kan med tunga och ceremonier deltaga i mässan, där jag kan fram-bära mig själv som ett levande, heligt och Gud välbehagligt offer, där jag kan mottaga försoningens hemlighet vid altarrunden?

Televisionen kommer för den svenska Kyrkan att betyda nya möjligheter att göra sin gudstjänst levande för vårt folk och den kan paradoxalt nog komma att föra många åter till Kyrkan. Men då fordras, att man frimodigt låter hela högmässan med Herrens Heliga Nattvard i handling och liturgi mäktigare än något annat förkunna och framställa evangeliet och man måste taga till vara alla möjligheter som vår Kyrka så rikt äger att låta symboler och handlingar verka. Det kommer säkert att sitta hårt åt och många visa farbröder komma att känna sig manade att tala och handla emot detta program, men saken själv kommer att oemotståndligt föra televisionsmässan fram till seger.

Eric Segelberg.

Recensioner

Svensk predikan. En samling betraktelser. Redigerad av Hans Åkerhielm. Wablström & Widstrand. 199 sid. Pris kr. 11:—, inb. kr. 16:50.

En samling pärlor vore man frestad att kalla denna predikoantologi, även om inte alla bidragen äro av lika hög skönhetsgrad. Ett undantag måste göras för riksevangelisten Perrys predikan över ämnet 'Det låga livets höga kostnad'. Behöver verkligen en folklig predikan vara så pekoralistisk?

Hans Åkerhielm har stor heder av predikosamlingen som helhet betraktad. Hans uppgift har varit att utse medarbetare, medan dessa själva ha valt sina bidrag.

Det världsliga förlaget, som fått den glädjande idén att utge en liten postilla, hade tänkt sig titeln 'Min bästa predikan', vilket utgivaren av lätt be-

gripliga skäl inte ansåg lämpligt. Kan-ske gör man i vetskapen om denna förkastade boktitel beträffande en del bidrag den reflektionen, att ännu bättre kan nog den gode predikanten. Så tänker åtminstone anmälaren både om Olle Nystedts och Lewi Pethrus' predikningar, som nog kan överträffas av dem själva. Båda verka något tamare än vanligt.

Som lysande redan ur formell synpunkt måste man beteckna bidragen av biskoparna Anderberg och Ysander, domprosten Bolander och direktorn Göte Bergsten. Risker är bara den, att läsaren faller i sådan beundran för predikantens fenomenala skicklighet, att det förträffliga innehållet därigenom något fördunklas. Men för detta kan ändå inte författarna lastas. Inför Ärkebiskop Brilioths magnifika predikan om Uppståndelsens hemlighet kan man inte undertrycka en stillsam